

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original article

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานเก็บขยะ แรงงานนอกระบบ ในประเทศกำลังพัฒนา: การสังเคราะห์ห่อภีmanการวิจัย

ณรงค์ศักดิ์ ทองธรรมชาติ วท.ม.

เกศริน ขอหนองกลาง ส.ม.

ชาญชัย มานะเฝ้า ส.บ.

กรกมล ดวงใส วท.บ.

เสาวลักษณ์ บุทอง ส.ม.

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดชลบุรี

ติดต่อผู้เขียน: ณรงค์ศักดิ์ ทองธรรมชาติ Email: kevin24122512@gmail.com

วันรับ:	24 ก.ค. 2567
วันแก้ไข:	22 พ.ย. 2567
วันตอบรับ:	29 พ.ย. 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานเก็บขยะ แรงงานนอกระบบ ในประเทศกำลังพัฒนา โดยใช้กระบวนการสังเคราะห์ห่อภีmanการวิจัยตามแนวทางของ Sande-
lowski และ Barroso สืบค้นเอกสารจากฐานข้อมูล ได้แก่ Google Scholar, PubMed, Science Direct, ThaiJo และ
ThaiLis ที่เผยแพร่ระหว่างปี ค.ศ.2014-2024 ซึ่งเน้นประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ โดย
คัดเลือกรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ ในทุกขั้นตอนจะมีผู้วิจัยดำเนินการ 2 คน ในกรณีที่ความคิดเห็นไม่ตรงกัน จะมีผู้เชี่ยวชาญ
1 ท่าน เป็นผู้ตัดสิน กำหนดคำค้นที่เกี่ยวข้องแล้วทำการคัดกรองตามเกณฑ์ หลังจากนั้นนำมาประเมินคุณภาพการ
วิจัย สกัดข้อมูลลักษณะทั่วไปของบทความ และทำการสังเคราะห์ห่อภีmanการวิจัยแบบอุปนัย ผลการคัดเลือกรายงานวิจัย
จำนวน 14 เรื่อง จากบทความทั้งหมด 41,652 เรื่อง ใน 8 ประเทศกำลังพัฒนา ได้แก่ บราซิล ไทย เอธิโอเปีย
โคลอมเบีย นิการากัว เคนยา อาร์เจนตินา และอินเดีย การศึกษาชี้ให้เห็นว่าแรงงานเก็บขยะต้องเผชิญกับความท้าทาย
ในหลายมิติ ได้แก่ มิติทางกายภาพ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ กฎหมาย เทคโนโลยี และวัฒนธรรม สภาพ
การทำงานที่ไม่ปลอดภัยส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต ในขณะที่การสนับสนุนจากชุมชนช่วยลดความเสี่ยง การใช้เทคโนโลยี
ช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ และกรอบกฎหมายช่วยเสริมสร้างความปลอดภัยและความมั่นคงทางสังคม มาตรการ
สำคัญ ได้แก่ การปรับปรุงความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน การจัดตั้งกฎหมายคุ้มครองแรงงานนอกระบบ การรวม
กลุ่มสหกรณ์ และการพัฒนาระบบการฝึกอบรมเทคโนโลยีขั้นสูง การดำเนินการเหล่านี้ควบคู่ไปกับการจัดบริการ
สุขภาพที่เข้าถึงได้ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต; คนเก็บขยะ; แรงงานนอกระบบ; ประเทศกำลังพัฒนา

บทนำ

คุณภาพชีวิต (quality of life) หมายถึง สภาวะความเป็นอยู่ของบุคคลในหลายมิติ ทั้งกายภาพ จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การมีคุณภาพชีวิตที่ดีสะท้อนถึงสุขภาพที่ดี การเข้าถึงบริการสาธารณะ และการได้รับการคุ้มครองสิทธิพื้นฐาน⁽¹⁾ คนงานเก็บขยะ แรงงานนอกระบบ เป็นอีกกลุ่มคนงานที่มีความสำคัญ ซึ่งทำหน้าที่เก็บรวบรวม คัดแยก และจัดการขยะ โดยไม่ได้อยู่ในระบบการจ้างงานมักทำงานในลักษณะอิสระหรือรับจ้างเป็นรายวัน โดยไม่ได้รับสิทธิประโยชน์และการคุ้มครองทางกฎหมายเช่นเดียวกับแรงงานในระบบ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่อยู่ระหว่างการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งมีลักษณะร่วมกันหลายประการ เช่น ขาดโครงสร้างพื้นฐานและการสนับสนุนที่เพียงพอในการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้แรงงานนอกระบบในกลุ่มนี้จำนวนมากต้องเผชิญกับความท้าทายในการเข้าถึงสวัสดิการและการคุ้มครองแรงงานโดยรวม ทั้งยังมีปัญหาความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและข้อจำกัดทางสังคมที่ซับซ้อน ซึ่งส่งผลให้การประกอบอาชีพแรงงานกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับความยากลำบาก หรือคุณภาพชีวิตต่ำ

นอกจากนี้ยังพบว่าเกือบครึ่งหนึ่งของคนงานเก็บขยะเหล่านี้ต้องเผชิญต่อการเจ็บป่วยจากการทำงาน การศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตแรงงานเก็บขยะในประเทศกำลังพัฒนาพบข้อจำกัดสำคัญหลายประการ งานวิจัยส่วนใหญ่ขาดการวิเคราะห์เชิงระบบที่เชื่อมโยงปัจจัยต่างๆ อย่างครอบคลุม เช่น สภาพแวดล้อมการทำงานที่เสี่ยงและขาดอุปกรณ์ป้องกัน (PPE) ส่งผลต่อสุขภาพระยะยาว แม้มีงานวิจัยเน้นความเสี่ยงด้านสุขภาพ แต่ขาดการพิจารณาปัจจัยอื่น เช่น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือการสนับสนุนจากรัฐ⁽²⁾ แรงงานยังเผชิญปัญหารายได้ไม่แน่นอนและขาดสวัสดิการที่เหมาะสม ขณะที่งานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เช่น ระบบสวัสดิการครอบคลุมหรือการอบรมทักษะอาชีพ ยังมีไม่เพียงพอ นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎหมายด้านแรงงาน

ในหลายประเทศยังไม่มีประสิทธิภาพ ขาดงบประมาณ และเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอ ทำให้แรงงานไม่ได้รับสิทธิและสวัสดิการตามสมควร⁽³⁻⁵⁾

ในด้านทัศนคติทางสังคม แรงงานมักถูกมองในแง่ลบ และขาดการยอมรับ งานวิจัยส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษาแนวทางส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกและสร้างความตระหนักถึงบทบาทสำคัญในการรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม^(6,7) ข้อจำกัดทั้งหมดนี้ เห็นได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังขาดการวิเคราะห์เชิงระบบที่เชื่อมโยงปัจจัยต่างๆ ให้ครอบคลุม การพัฒนางานวิจัยที่เน้นการเชื่อมโยงระหว่างสุขภาพ เศรษฐกิจ กฎหมาย ทัศนคติทางสังคม และมีมิติอื่นๆ อย่างครอบคลุม จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปพัฒนาโยบายสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานเก็บขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วิธีการศึกษา

รูปแบบการศึกษา เป็นการสังเคราะห์ภูมิานการวิจัย (meta-synthesis) ในครั้งนี้ปฏิบัติตามขั้นตอนของ Sandelowski และ Barroso⁽⁸⁾ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การระบุปัญหาและวัตถุประสงค์ของการสังเคราะห์ แรงงานเก็บขยะในประเทศกำลังพัฒนาประสบปัญหาคุณภาพชีวิตต่ำในหลายด้าน และขาดองค์ความรู้ในภาพรวมเพื่อใช้ในการพัฒนา งานวิจัยนี้จึงมุ่งสังเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานกลุ่มนี้อย่างครอบคลุม เพื่อสร้างข้อเสนอแนะที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 2 การค้นหาและคัดเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การสืบค้นแหล่งข้อมูล การคัดกรองบทความตามแนวทาง PRISMA⁽⁹⁾ และการประเมินคุณภาพของบทความ ดังนี้

การสืบค้นและแหล่งข้อมูล ทำการสืบค้นบทความในเดือนมีนาคม 2024 จากฐานข้อมูล Google Scholar, PubMed, Science Direct, ThaiJo และ ThaiLis ที่เผยแพร่

แพร่ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014-2024 คำค้นที่ใช้ได้แก่ “waste workers/waste collectors/waste picker/street sweepers/street cleaner/waste-truck driver/scavenger และ quality of life/well-being/life quality และ “health risk/health outcome/health impact/illness/accident/injuries/poverty” กำหนดคำเชื่อมโดยใช้ Boolean operators นอกจากนี้ยังมีการสืบค้นด้วยตนเองจากอ้างอิงท้ายบทความ ที่ค้นได้ ทุกบทความจะบันทึกใน Endnote เพื่อตรวจสอบซ้ำและดำเนินการคัดกรองต่อไปใน Rayan โดยผู้วิจัยคนที่ 1, 4 และ 5

การคัดกรองบทความ บทความที่สืบค้นถูกคัดกรองตามเกณฑ์โดยผู้วิจัยคนที่ 1, 4 และ 5 ตรวจสอบชื่อเรื่องและบทคัดย่อ หลังคัดบทความซ้ำ บทความฉบับเต็มถูกอ่านและประเมินอิสระโดยผู้วิจัยคนที่ 1 และ 3 พร้อมตรวจสอบรายการอ้างอิงเพื่อค้นหาบทความที่อาจพลาดสำหรับบทความที่ได้จากการคัดกรองชื่อเรื่องและบทคัดย่อ จะถูกสุ่มตัวอย่างจำนวน 50 ฉบับ เพื่อประกันคุณภาพ และในกรณีมีความเห็นต่างผู้วิจัยคนที่ 2 จะเป็นผู้ตัดสิน สำหรับเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาในคนงานเก็บขยะแรงงานนอกระบบ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งไปที่การสำรวจมุมมอง ประสบการณ์ การรับรู้ของคนเก็บขยะแรงงานนอกระบบ และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ เผยแพร่ ค.ศ. 2014 – 2024 เป็นงานวิจัยที่ศึกษาในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เป็นบทความภาษาไทย และภาษาอังกฤษ สำหรับเกณฑ์การคัดออก ได้แก่ งานวิจัยที่มีเฉพาะบทคัดย่อ หรือมีลักษณะเป็นข่าวหรือโปสเตอร์ และบทความที่ไม่สามารถเข้าถึงบทความฉบับเต็มได้

การประเมินคุณภาพของบทความ บทความที่ได้จากขั้นตอนการคัดกรอง จะถูกนำเข้าเพื่อประเมินคุณภาพตามเกณฑ์ Critical Appraisal Skills Programme (CASP)⁽¹⁰⁾ โดยผู้วิจัยคนที่ 1 และ 3 จะเป็นผู้ดำเนินการประเมิน ในกรณีมีความเห็นต่างผู้วิจัยคนที่ 2 จะเป็นผู้ตัดสิน

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล กระบวนการเริ่มด้วยการสกัดข้อมูลเบื้องต้นลงในแบบฟอร์ม Microsoft Excel

รวบรวมข้อมูลสำคัญ เช่น รูปแบบการศึกษา ผลการค้นพบหลัก ข้อสรุปสำคัญ และข้อมูลเชิงอุปนัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตแรงงานเก็บขยะ จากนั้นข้อมูลถูกเข้ารหัสแบบบรรทัดต่อบรรทัดด้วยวิธีสรุปเชิงอุปนัย เพื่อค้นหาแนวโน้มและธีมหลักที่สอดคล้องกับคำถามวิจัย ธีมเหล่านี้ถูกจัดกลุ่มสร้างหัวข้อหลักที่เชื่อมโยงกัน ขึ้นสุดท้าย นักวิจัยร่วมพัฒนาแนวคิดวิเคราะห์ใหม่โดยใช้โปรแกรม Atlas.ti 9 เพื่อให้การจัดกลุ่มข้อมูลเป็นระบบและครอบคลุม

ขั้นตอนที่ 4 การสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงาน โดยพิจารณามิติต่างๆ ตามทฤษฎีคุณภาพชีวิตและมิติเพิ่มเติม เพื่อให้ครอบคลุมทุกปัจจัย รวมทั้งกรอบการสังเคราะห์แนวทางและมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิต หลังจากนั้นนักวิจัยดำเนินการเปรียบเทียบหัวข้อที่ได้กับมิติของทฤษฎี เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วน ครอบคลุม

ขั้นตอนที่ 5 การตีความผลลัพธ์ เป็นการแปลความหมายเชิงลึกของปัจจัยต่างๆ ที่ค้นพบในกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูล โดยนักวิจัยจะวิเคราะห์ผลกระทบต่างๆ ที่ปัจจัยเหล่านี้มีต่อคุณภาพชีวิตของแรงงาน นักวิจัยยังพิจารณาข้อจำกัดด้านวัฒนธรรมและบริบทประเทศกำลังพัฒนา เพื่อลดอคติและเพิ่มความน่าเชื่อถือในการตีความผลลัพธ์

ขั้นตอนที่ 6 การนำเสนอผลลัพธ์ โดยจะสรุปผลการสังเคราะห์ในรูปแบบรายงานวิชาการที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยนำเสนอข้อมูลเชิงกราฟิก เช่น ตาราง แผนภูมิ และแผนภาพ เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานกลุ่มนี้ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติต่อไป

ผลการศึกษา

1.1 การคัดเลือกบทความ จากบทความที่สืบค้นทั้งหมด 41,652 เรื่อง ผู้วิจัยคัดซ้ำและบทความไม่ตรงหัวข้อออก 40,884 เรื่อง เหลือ 768 เรื่อง คัดกรองจาก

บทคัดย่อและหัวข้อ พบ 674 เรื่อง ไม่ผ่านเกณฑ์ เหลือ 94 คัดเข้าเพื่อตรวจสอบฉบับเต็ม จากนั้นคัดออก 70 เรื่อง เนื่องจากไม่ตรงวิธีวิจัย ไม่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต หรือขยะมูลฝอย ไม่ใช่บทความภาษาอังกฤษหรือไทย และไม่ได้ศึกษาในประเทศกำลังพัฒนา เหลือเพียง 24 เรื่อง เข้าสู่การประเมินคุณภาพ และคัดเลือก 14 เรื่อง สำหรับการสังเคราะห์ภูมิงานวิจัย

1.2 การวิเคราะห์บทความ จากการวิเคราะห์งานวิจัย 14 บทความ ใน 8 ประเทศกำลังพัฒนา ได้แก่ บราซิล ไทย เอธิโอเปีย โคลัมเบีย นิการากัว เคนยา อาร์เจนตินา และอินเดีย พบว่าการศึกษาทั้งหมดเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีสัมภาษณ์ สัมภาษณ์กลุ่ม และใช้วิจัยชาติพันธุ์วรรณา กลุ่มตัวอย่างมีตั้งแต่ 22 ถึงมากกว่า 100 คน ผลการวิเคราะห์บทความชี้ประเด็นไปที่ด้านสุขภาพที่คนงานเก็บขยะต้องเผชิญ ปัญหาด้านการเข้าถึงทรัพยากร การสนับสนุนจากภาครัฐหรือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ด้านการศึกษา เทคโนโลยี รวมถึง ด้านการยอมรับทางสังคม และปัญหาด้านความปลอดภัยในอาชีพ

1.3 ผลการสังเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนงานเก็บขยะ แรงงานนอกระบบ ดำเนินการจัดหมวดหมู่หลักและหมวดย่อย โดยสามารถสรุปผลใน 2 ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนงานเก็บขยะ และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนงานเก็บขยะ ดังนี้

(1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานเก็บขยะ พบว่าแรงงานเก็บขยะในประเทศกำลังพัฒนาประสบกับปัญหาหลายมิติที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ โดยสร้างรหัสเชิงคุณภาพ หรือรหัสเปิดได้ 64 รหัส และ 27 มิตีย่อย และ 9 มิติหลัก ดังนี้

มิติที่ 1 มิติทางกายภาพ

สภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยของคนเก็บขยะในประเทศกำลังพัฒนา (มิติที่ 1.1) ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและจิต (มิติที่ 1.2) หากไม่ปรับปรุงสภาพแวดล้อม และเพิ่มการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ที่เพียงพอ (มิติที่ 1.3) ปัญหาสุขภาพและการบาดเจ็บจะยิ่งรุนแรง

ขึ้น^(3-7,11-13,14-18)

มิติที่ 2 มิติด้านจิตใจ

คนเก็บขยะ แรงงานนอกระบบ ในประเทศกำลังพัฒนาต้องเผชิญความเครียดจากภาระงาน ความไม่มั่นคงทางรายได้ และการตีตราจากสังคม ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพจิต (มิติที่ 2.1) การจัดการความเครียดอย่างมีประสิทธิภาพ^(3-7,11-13,14-18) ช่วยส่งเสริมความพึงพอใจในชีวิต (มิติที่ 2.2) และการพัฒนาทางอารมณ์ (มิติที่ 2.3)^(3-7,11-13,14-18) ทำให้พวกเขามีจิตใจมั่นคง รับมือกับปัญหาได้ดีขึ้น และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตโดยรวม^(6-7,12-13,15-18)

มิติที่ 3 มิติด้านสังคม

การเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมชุมชนช่วยให้ผู้เก็บขยะรู้สึกมีคุณค่า ได้รับการยอมรับ ลดการตีตรา และสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยเครือข่ายความสามัคคีทางสังคม (มิติที่ 3.1) เป็นจุดส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก^(3-7,12,14-18) ความสัมพันธ์ที่ดีและการมีส่วนร่วมของชุมชน (มิติที่ 3.2) ช่วยลดการตีตรา เพิ่มความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม^(3-7,12,14-19) ส่งผลต่อสุขภาพจิตและความภาคภูมิใจในตนเอง (มิติ 3.3) ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสุขภาพ^(3-4,6-7,20)

มิติที่ 4 มิติทางสิ่งแวดล้อม

การทำงานในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย (มิติ 4.1) จำเป็นต้องได้รับทรัพยากรที่เหมาะสม เช่น อุปกรณ์ป้องกัน น้ำสะอาด และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัย^(3,5-7,12-13,15-18) การเข้าถึงทรัพยากร (มิติ 4.2) เหล่านี้ช่วยลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วยและยกระดับสุขภาพในระยะยาว^(6-7,12,15-18) ทั้งนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (มิติ 4.3) ยังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมความปลอดภัย และสร้างความมั่นคงทางสังคมให้ผู้เก็บขยะ^(3-4,6-7,20)

มิติที่ 5 มิติเศรษฐกิจ

ปัจจัยทางการเงินและเศรษฐกิจมีผลต่อชีวิต ความมั่นคง และแรงจูงใจของผู้เก็บขยะ โดยเฉพาะในประเทศ

กำลังพัฒนา ความมั่นคงของรายได้ (มิติ 5.1) ช่วยให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น (มิติ 5.2) และเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ (มิติ 5.3) การพัฒนาศักยภาพนี้ลดความยากจน สร้างความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจ และเพิ่มโอกาสยกระดับคุณภาพชีวิตในระยะยาว^(3-7,12-13,14-17)

มิติที่ 6 มิติกฎหมายและการกำกับดูแล

มิติกฎหมายและการกำกับดูแลมีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้เก็บขยะ โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบที่ไม่ได้รับการคุ้มครองเพียงพอ การให้สิทธิแรงงานและการคุ้มครองทางกฎหมาย (มิติ 6.1) ช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มความมั่นคงในชีวิต^(3-7,12-17) การรับรองทางกฎหมาย (มิติ 6.2) ช่วยให้เข้าถึงสิทธิประโยชน์และสวัสดิการ^(3,5) ส่วนการบังคับใช้กฎระเบียบด้านความปลอดภัย (มิติ 6.3) ลดความเสี่ยงจากการบาดเจ็บและโรคภัย ทั้งสามมิติเชื่อมโยงกันในการปรับปรุงสภาพการทำงานและความมั่นคงของแรงงาน^(3-7,12-17)

มิติที่ 7 มิติเทคโนโลยี

เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการจัดการขยะและเพิ่มโอกาสให้ผู้เก็บขยะ โดยการเข้าถึงและการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยี (มิติย่อยที่ 7.1) ช่วยเพิ่มทักษะและเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจ^(3-7,12-17,19) นวัตกรรมการจัดการขยะ (มิติ 7.2) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงในการทำงาน^(3,5-7,12-17) และการสร้างเครือข่ายดิจิทัล (มิติ 7.3) ช่วยเชื่อมต่อผู้เก็บขยะกับตลาดและแหล่งข้อมูลที่สำคัญ เสริมสร้างศักยภาพและโอกาสทางเศรษฐกิจ^(3,7)

มิติที่ 8 มิติวัฒนธรรมและการรับรู้

มิติวัฒนธรรมและการรับรู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดสถานะทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้เก็บขยะ การลดการตีตราทางสังคม (มิติ 8.1) ช่วยให้สังคมเห็นคุณค่าของงานเก็บขยะและยอมรับบทบาทสำคัญของผู้เก็บขยะ^(3-7,12,14-17) การเปลี่ยนมุมมองสังคมต่อการจัดการขยะ (มิติ 8.2) สนับสนุนการยอมรับทางสังคมมากขึ้น^(3,5-7,12,14-17) และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับขยะในชุมชน (มิติ 8.3) จะสร้าง

ความเข้าใจในบทบาทของผู้เก็บขยะและทำให้พวกเขาได้รับการปฏิบัติอย่างเคารพและยุติธรรมมากขึ้น^(5,14)

มิติที่ 9 มิติการศึกษา

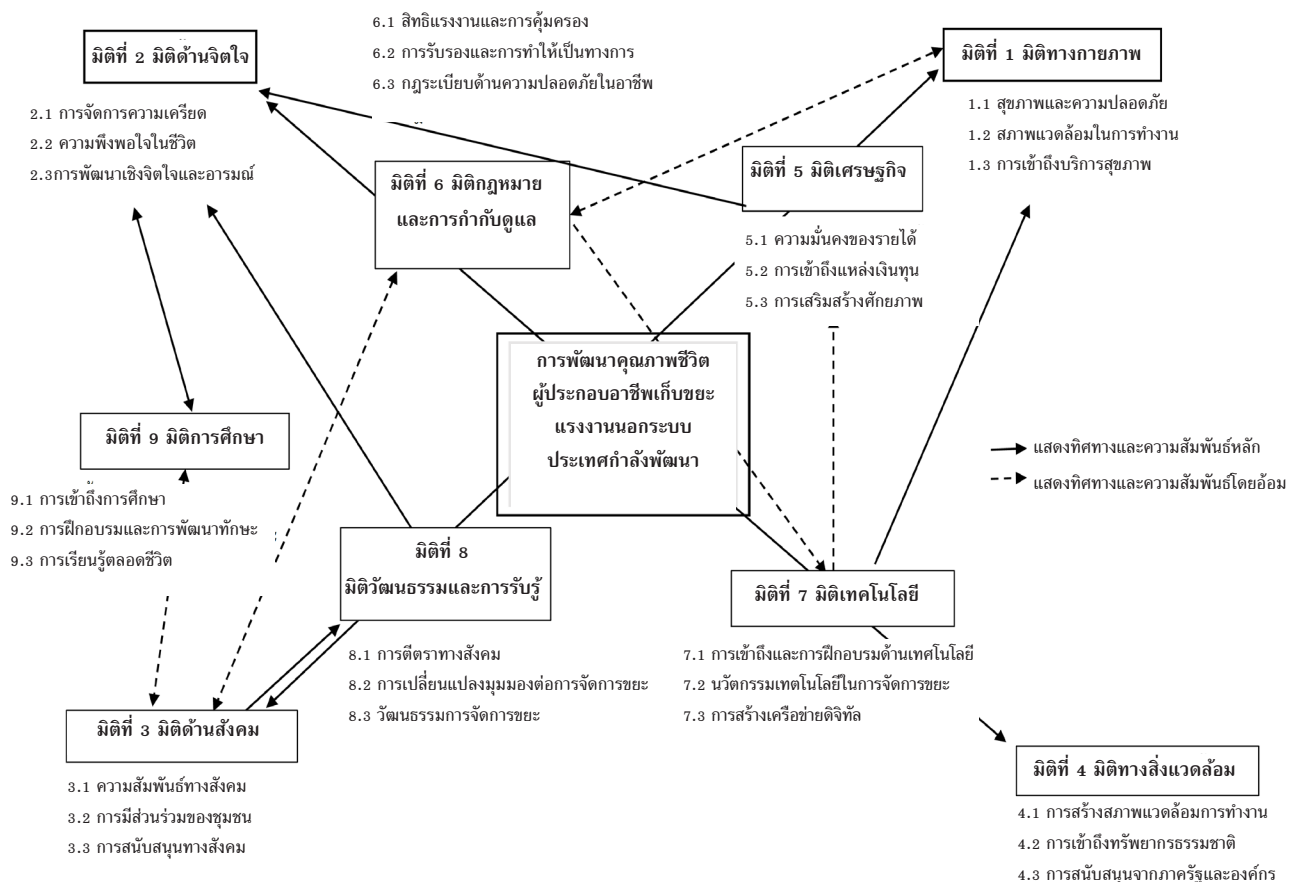
มิติการศึกษามีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตและสถานะทางเศรษฐกิจของผู้เก็บขยะ การเข้าถึงการศึกษา (มิติ 9.1) เป็นพื้นฐานสำคัญ^(4,12,16-17,19-20) ที่ช่วยให้พวกเขาพัฒนาทักษะผ่านการฝึกอบรม (มิติ 9.2) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (มิติ 9.3)^(6,17,19) ช่วยเพิ่มความสามารถในการทำงานและเปิดโอกาสใหม่ๆ ในการพัฒนาตนเอง^(6,17,19)

ความสัมพันธ์ระหว่างมิติต่าง ๆ ของคุณภาพชีวิตของคนเก็บขยะ แรงงานนอกระบบ

การทำงานในสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกาย (มิติที่ 1) และสุขภาพจิต ก่อให้เกิดความเครียดเรื้อรังของผู้เก็บขยะ (มิติที่ 2) ลดความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม โดยเครือข่ายสังคมและชุมชน (มิติที่ 3) เป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทช่วยสนับสนุนและร่วมกันสร้างสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย (มิติที่ 4) และเพิ่มความสามารถในการรับมือความท้าทายต่างๆ ในขณะเทคโนโลยี (มิติที่ 7) ยังช่วยเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ (มิติที่ 5) โดยเปิดทางให้ผู้เก็บขยะเข้าถึงข้อมูลตลาด ลดความไม่แน่นอน และเพิ่มรายได้ ขณะเดียวกัน การบังคับใช้กฎหมายด้านความปลอดภัย (มิติที่ 6) ยังเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงาน (มิติที่ 4) และสร้างความมั่นคงในชีวิตในด้านสังคม การลดการตีตราและปรับทัศนคติทางวัฒนธรรม (มิติที่ 8) ส่งผลต่อสุขภาพจิตและความภาคภูมิใจในตนเองของคนกลุ่มนี้ (มิติที่ 2) ส่วนการเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรม (มิติที่ 9) ช่วยสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ (มิติที่ 5) และเพิ่มโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เก็บขยะอย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 1

(2) สำหรับการสังเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนงานเก็บขยะ สามารถสร้างรหัสเชิงคุณภาพ หรือรหัสเปิดได้ 25 รหัส และ 17 มาตรการย่อย และ 6

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างมิติหลักและมิติย่อย ตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนเก็บขยะของแรงงานนอกระบบ ในประเทศกำลังพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้น

มาตรการหลัก ดังนี้

มาตรการหลักที่ 1 การเสริมพลังและการรวมกลุ่มสหกรณ์ ผู้คัดแยกขยะในประเทศกำลังพัฒนายังคงเผชิญความยากลำบากในการได้รับการยอมรับทางสังคมและเศรษฐกิจ การสนับสนุนสิทธิและบทบาทของคนงานเก็บขยะ (มาตรการ 1.1) มีบทบาทสำคัญในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง การรวมกลุ่มแบบสหกรณ์ (มาตรการ 1.2) ช่วยให้เกิดโครงสร้างที่แข็งแกร่งและโอกาสการทำงานที่เท่าเทียม การส่งเสริมบทบาทผู้นำ (มาตรการ 1.3) ช่วยให้การรวมกลุ่มมีระบบและยั่งยืน พร้อมทั้งการพัฒนาทักษะและการศึกษา (มาตรการ 1.4) ส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยยกระดับสถานะของผู้คัดแยกขยะในชุมชน⁽³⁾

มาตรการหลักที่ 2 การจัดการด้านสุขภาพและความปลอดภัยในสถานที่ทำงานเพื่อกำหนดระดับคุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อมในการทำงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ มักขาดการคุ้มครองทางสุขภาพและความปลอดภัย ทำให้ผู้คัดแยกขยะเผชิญกับความเครียดสูงจากการบาดเจ็บ การติดเชื้อ หรือปัญหาสุขภาพระยะยาว ดังนั้นการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ (มาตรการย่อยที่ 2.1) เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยลดปัญหาสุขภาพและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เมื่อพนักงานมีสุขภาพที่ดี จะลดความเสี่ยงจากอุบัติเหตุและปัญหาสุขภาพจากการทำงาน (มาตรการย่อยที่ 2.2) ซึ่งเป็นผลให้สุขภาพจิตและความรู้สึกทางสังคม (มาตรการย่อยที่ 2.3) ดีขึ้น ช่วยให้ผู้คัดแยกขยะมีความสุขในการทำงานและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในระยะยาว⁽⁴⁾

มาตรการหลักที่ 3 การสนับสนุนทางสังคมและการยกระดับคุณภาพชีวิตในผู้คัดแยกขยะมักไม่ได้รับการยอมรับและขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านคุณภาพชีวิต เช่น ที่อยู่อาศัยและการศึกษา การรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ (มาตรการ 3.1) ช่วยเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจและเปิดโอกาสให้เข้าถึงทรัพยากรและสิทธิในระบบเศรษฐกิจทางการ และการได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย (มาตรการ 3.2) ช่วยยกระดับสถานะทางสังคมพร้อมทั้งการเข้าถึงที่อยู่อาศัยและบริการพื้นฐาน (มาตรการ 3.3) เมื่อสามปัจจัยนี้ทำงานร่วมกัน จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความมั่นคงในระยะยาวให้กับครอบครัวและชุมชน⁽¹⁹⁾

มาตรการหลักที่ 4 การจัดการขยะและการส่งเสริมความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสร้างรายได้ให้ชุมชน การสนับสนุนการนำขยะกลับมาใช้ใหม่และรีไซเคิล (มาตรการ 4.1) ช่วยเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจหมุนเวียน (มาตรการ 4.2) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สร้างโอกาสจ้างงานใหม่ และกระจายประโยชน์อย่างเท่าเทียม การเชื่อมโยงรายได้จากการคัดแยกขยะกับเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นกุญแจสำคัญสู่การจัดการขยะที่ยั่งยืนและเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม⁽¹⁹⁾

มาตรการที่ 5 นโยบายสาธารณะและการส่งเสริมจากภาครัฐ การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐทำให้ผู้คัดแยกขยะเผชิญความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงสิทธิและโอกาส การบูรณาการผู้คัดแยกขยะในนโยบายสาธารณะ (มาตรการ 5.1)⁽³⁾ ส่งเสริมความยุติธรรมในการจัดการขยะพร้อมรับรองสิทธิและโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย (มาตรการ 5.2)⁽¹⁹⁾ ช่วยคุ้มครองสิทธิ เช่น การทำงาน สวัสดิการ การเข้าถึงบริการสุขภาพ และสิทธิอื่นๆ ทำให้ผู้คัดแยกขยะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม การสร้างกลไกสนับสนุนจากภาครัฐ (มาตรการ 5.3)^(12,13) เปิดโอกาสใหม่ในการ

พัฒนาอาชีพและปรับปรุงการจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

มาตรการที่ 6 การพัฒนาองค์ความรู้และเสริมสร้างศักยภาพ การขาดโอกาสทางการศึกษาและการฝึกทักษะจำกัดความสามารถของผู้คัดแยกขยะในการพัฒนาตนเองและยกระดับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม การเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในสายงานจัดการขยะ (มาตรการ 6.1) เป็นพื้นฐานสำคัญ เมื่อได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสม ผู้คัดแยกขยะสามารถต่อยอดสู่การเรียนรู้ที่มีส่วนร่วม (มาตรการ 6.2) ช่วยประยุกต์ใช้ทักษะเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ⁽¹⁹⁾

ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการต่าง ๆ ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานเก็บขยะ แรงงานนอกระบบ

การเสริมพลังและการรวมกลุ่มสหกรณ์ (มาตรการที่ 1) เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนเมื่อผู้คัดแยกขยะได้รับการศึกษาและพัฒนาทักษะ (มาตรการที่ 6) ช่วยให้พวกเขาเข้าใจสิทธิและมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานร่วมกันในสหกรณ์ นอกจากนี้ การจัดการสุขภาพและความปลอดภัยในที่ทำงาน (มาตรการที่ 2) สัมพันธ์กับการสนับสนุนจากภาครัฐ (มาตรการที่ 5) การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและการคุ้มครองทางกฎหมายช่วยให้มาตรฐานความปลอดภัยในที่ทำงานถูกยกระดับ ส่งผลให้ผู้คัดแยกขยะทำงานได้อย่างปลอดภัย

การรวมกลุ่มทางสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน (มาตรการที่ 3) สอดคล้องกับการจัดการขยะและการส่งเสริมความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม (มาตรการที่ 4) การรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะ สร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน และเพิ่มรายได้ในชุมชน ในขณะเดียวกันการจัดการขยะ (มาตรการที่ 4) ยังสัมพันธ์กับการพัฒนาทักษะและความรู้ (มาตรการที่ 6) การฝึกอบรมทักษะเฉพาะทางช่วยให้การนำขยะกลับมาใช้ใหม่และการจัดการขยะอย่างยั่งยืนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การเสริมพลังและการทำงานร่วมกัน (มาตรการที่ 1) มีความเกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มทางสังคมและการพัฒนา

คุณภาพชีวิตในชุมชน (มาตรการที่ 3) โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ (มาตรการที่ 5) การรวมกลุ่มที่ยั่งยืนและการสนับสนุนจากนโยบายสาธารณะช่วยให้ผู้คัดแยกขยะได้รับสิทธิที่เท่าเทียม การยอมรับจากชุมชนและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วิจารณ์

การอภิปรายองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตของคนงานเก็บขยะ แรงงานนอกระบบ ในประเทศกำลังพัฒนา โดยในการศึกษาทฤษฎีคุณภาพชีวิต (quality of life: QOL) พบว่ามีความสอดคล้องและมีข้อจำกัดบางประการเมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎี QOL แบบดั้งเดิม ซึ่งพัฒนาขึ้นในบริบทของประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น WHOQOL และ SF-36 แนวคิดดั้งเดิมเหล่านี้เน้นปัจจัยด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก แต่ยังขาดการครอบคลุมปัจจัยเฉพาะในบริบทของคนเก็บขยะ แรงงานนอกระบบ ในประเทศที่มีเศรษฐกิจและกฎหมายที่แตกต่างจากประเทศพัฒนาแล้ว โดยสามารถอภิปรายความสอดคล้องและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากการนำทฤษฎีดั้งเดิมมาปรับใช้ในบริบทใหม่ พร้อมชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการขยายทฤษฎีให้เหมาะสมกับแรงงานกลุ่มนี้มากขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีคุณภาพชีวิตในปัจจุบันซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความสอดคล้องกับทฤษฎีดั้งเดิม

มิติสุขภาพ (Health Dimension) ทฤษฎี QOL แบบดั้งเดิมให้ความสำคัญกับสุขภาพกายและสุขภาพจิต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมิติสำคัญในการวัดคุณภาพชีวิตเช่นเดียวกับในงานวิจัยนี้แรงงานเก็บขยะในประเทศกำลังพัฒนาเผชิญกับปัญหาด้านสุขภาพรุนแรง จากการทำงานในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงอันตรายและขาดการคุ้มครองด้านสุขภาพ ข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการสุขภาพพื้นฐาน เช่น การรักษาพยาบาล การป้องกันโรค และการให้ความรู้เรื่องอันตรายจากสารเคมีในขยะมีความสอดคล้องกับมิติสุขภาพในทฤษฎีดั้งเดิมที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีสุขภาพดีในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต⁽¹⁾

มิติความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships Dimension) ทฤษฎี QOL ดั้งเดิมเน้นถึงความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางสังคมการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่ระบุถึงปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ แรงงานเก็บขยะมักต้องพึ่งพาเครือข่ายชุมชนในการหาเลี้ยงชีพและจัดการความเสี่ยงด้านต่างๆ เช่น การรวมกลุ่มเพื่อขอความช่วยเหลือหรือรับคำแนะนำเกี่ยวกับการทำงานที่ปลอดภัย⁽²⁰⁾

ประเด็นที่ 2 ข้อจำกัดของทฤษฎี QOL แบบดั้งเดิม ทฤษฎี QOL แบบดั้งเดิม ได้รับการออกแบบเพื่อใช้ในบริบทของประเทศพัฒนาแล้ว ที่โครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจมีเสถียรภาพมากกว่า โดยประชากรในประเทศเหล่านี้สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานต่างๆ ได้อย่างเพียงพอ เช่น บริการด้านสุขภาพ การศึกษา และสวัสดิการสังคม⁽³⁻⁵⁾ อย่างไรก็ตาม เมื่อทฤษฎีนี้ถูกนำมาใช้กับแรงงานนอกระบบ ในประเทศกำลังพัฒนา พบว่า มีข้อจำกัด โดยเฉพาะในด้านการเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น การดูแลสุขภาพและการศึกษา ซึ่งแรงงานกลุ่มนี้มักจะประสบกับอุปสรรคอย่างรุนแรงในการเข้าถึงบริการเหล่านี้⁽¹⁸⁾ การถูกตีตราและขาดการยอมรับในสังคม⁽¹²⁾ อีกทั้งผู้เก็บขยะในประเทศกำลังพัฒนามักขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรม⁽⁶⁾ และความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ที่เกิดจากรายได้ที่ไม่แน่นอน ซึ่งทฤษฎีดั้งเดิมไม่ได้กล่าวถึง ในประเด็นนี้ ซึ่งแรงงานนอกระบบต้องเผชิญ ทำให้ไม่สามารถวัดหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานกลุ่มนี้ได้อย่างครอบคลุม⁽¹⁹⁾ ในกรณีนี้การเพิ่มมิติเศรษฐกิจ ในทฤษฎี QOL ใหม่จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสะท้อนถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของแรงงานเก็บขยะ

นอกจากนี้ ในประเทศกำลังพัฒนา แรงงานเก็บขยะมักไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงาน เช่น การไม่ได้รับสิทธิในการได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ หรือการป้องกันความเสี่ยงในที่ทำงาน ซึ่งทำให้พวกเขาต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยง เช่น ขยะที่ปนเปื้อนสารเคมี

อันตราย โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือหรือการคุ้มครองที่เหมาะสม⁽¹⁹⁾ การขาดการสนับสนุนทางกฎหมายนี้ไม่ได้ถูกสะท้อนในทฤษฎี QOL แบบดั้งเดิม เนื่องจากประเทศที่พัฒนาแล้วมักมีระบบกฎหมายและสวัสดิการที่เข้มแข็งมากกว่า การเพิ่มมิติกฎหมายและการกำกับดูแล ในทฤษฎี QOL ใหม่จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อปัญหาเหล่านี้ได้

ประเด็นที่ 3 ความจำเป็นในการขยายขอบเขตของทฤษฎีใหม่

การศึกษาพบว่า ทฤษฎีใหม่ ได้ขยายขอบเขตจากทฤษฎี QOL แบบดั้งเดิมเพื่อรองรับความท้าทายเฉพาะที่แรงงานนอกระบบต้องเผชิญ โดยแนวคิดใหม่เพิ่ม มิติเศรษฐกิจ กฎหมาย เทคโนโลยี มิติวัฒนธรรมและการรับรู้และการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญในบริบทของประเทศกำลังพัฒนา ปัจจัยเหล่านี้เป็นประเด็นหลักที่แนวคิด QOL ดั้งเดิมไม่ได้สะท้อนอย่างเพียงพอ โดยประเด็นใหม่ที่ขยายได้แก่ด้านเศรษฐกิจ (economic dimension) การศึกษาพบว่าแรงงานนอกระบบ เช่น ผู้เก็บขยะ มักเผชิญกับความไม่มั่นคงทางรายได้ จากราคาวัสดุรีไซเคิลที่ผันผวนและการขาดสัญญาจ้างงานที่มั่นคง^(12,13) ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของพวกเขา การขาดรายได้ที่มั่นคงยังทำให้แรงงานกลุ่มนี้ไม่สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพและการศึกษา ได้อย่างเพียงพอ ส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งด้านสุขภาพกายและจิตใจที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม แนวคิดใหม่จึงเพิ่มประเด็นเศรษฐกิจ เพื่อรองรับปัจจัยนี้ โดยเน้นถึงความสำคัญของการสร้างความมั่นคงทางการเงิน และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อเสริมสร้างโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต⁽¹⁹⁾

มิติเศรษฐกิจ ทฤษฎีเดิมมองข้ามการวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับความมั่นคงทางการเงิน การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงและลดความยากจน การขยายมิติเศรษฐกิจในทฤษฎีใหม่ช่วยให้เรามองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างรายได้ การเข้าถึงทรัพยากรทางการเงิน และการพัฒนาศักยภาพ ซึ่งล้วนมีผลโดยตรงต่อคุณภาพ

ชีวิตของผู้เก็บขยะ⁽¹⁾ ด้านกฎหมายและการกำกับดูแล แนวคิดใหม่ยังเพิ่ม ประเด็นทางกฎหมายและการกำกับดูแล เพื่อสะท้อนถึงความสำคัญของการคุ้มครองแรงงานนอกระบบที่มักจะไม่ได้รับสิทธิและสวัสดิการที่เพียงพอ⁽³⁻⁷⁾ การศึกษาพบว่าแรงงานในระบบเศรษฐกิจนอกระบบ เช่น ผู้เก็บขยะ มักจะขาดสิทธิแรงงาน เช่น ค่าจ้างขั้นต่ำและการคุ้มครองด้านสุขภาพ ทำให้ต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงอันตรายและไม่ได้รับการดูแลที่เหมาะสม การมีมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนและการสนับสนุนจากภาครัฐจะช่วยให้แรงงานกลุ่มนี้ได้รับการคุ้มครองและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้านเทคโนโลยี ในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทมากขึ้น ทฤษฎีใหม่ได้เพิ่ม มิติเทคโนโลยี เพื่อรองรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่ทันสมัย^(12,13) การศึกษาพบว่าแรงงานนอกระบบ เช่น ผู้เก็บขยะ หากได้รับการฝึกอบรมและมีโอกาสในการใช้เทคโนโลยี เช่น หุ่นยนต์คัดแยกขยะ หรือแอปพลิเคชันดิจิทัล เพื่อช่วยในการจัดการวัสดุรีไซเคิล จะช่วยเพิ่มความปลอดภัยในการทำงานและเปิดโอกาสให้พวกเขาสามารถพัฒนาศักยภาพในการทำงานได้ดียิ่งขึ้น⁽⁴⁻¹²⁾ มิติวัฒนธรรมและการรับรู้ ในทฤษฎีคุณภาพชีวิต (QOL) มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการตีตราทางสังคมที่มองผู้เก็บขยะในแง่ลบ ส่งผลให้พวกเขาเผชิญกับการเลือกปฏิบัติและถูกมองข้ามจากสังคม^(3,4) การขยายมิตินี้ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางสังคมและวัฒนธรรม โดยมองขยะเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ซึ่งจะทำให้ผู้เก็บขยะได้รับการยอมรับและปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ความเปลี่ยนแปลงนี้ส่งเสริมสถานะทางสังคมและเพิ่มความภาคภูมิใจในอาชีพของพวกเขา นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตในทุกมิติ การขยายมิติการศึกษา ในทฤษฎีคุณภาพชีวิต (QOL) เนื่องจากการเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรมเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะและความสามารถของผู้เก็บขยะ ซึ่งมักมาจากครอบครัวยากจน การขาดการศึกษาเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้พวกเขาไม่สามารถยกระดับสถานะทางเศรษฐกิจหรือมีโอกาสเปลี่ยน

อาชีวะ⁽⁴⁾ การฝึกอบรมทักษะเฉพาะด้าน เช่น การรีไซเคิล หรือการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ช่วยให้พวกเขาเพิ่มโอกาสในการทำงานที่มีค่าตอบแทนสูงขึ้น การเรียนรู้ตลอดชีวิตยังช่วยให้ผู้เก็บขยะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในระยะยาว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สุขภาพจิต และความสัมพันธ์ทางสังคม

ประเด็นที่ 4 ผลกระทบของการขยายขอบเขต ทฤษฎี

การขยายขอบเขตของทฤษฎีใหม่เพื่อเพิ่มมิติเศรษฐกิจ กฎหมาย เทคโนโลยี และการศึกษา นั้นสอดคล้องกับความท้าทายที่แรงงานนอกระบบในประเทศกำลังพัฒนาต้องเผชิญ การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อทฤษฎีใหม่ได้รวมปัจจัยเหล่านี้เข้ามา จะช่วยให้เกิดการประเมินและพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานกลุ่มนี้ได้ครอบคลุมมากขึ้น และสามารถออกแบบนโยบายหรือมาตรการที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนของแรงงานในบริบทเฉพาะเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประเด็นที่ 5 ความแตกต่างในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในบริบทของประเทศกำลังพัฒนา

จากการศึกษาที่สังเคราะห์และการอภิปรายในเอกสารนี้ งานวิจัยได้พิจารณาในมิติต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานเก็บขยะในประเทศกำลังพัฒนา แม้การศึกษาในเอกสารนี้จะครอบคลุมถึง 8 ประเทศ (ได้แก่ ไทย บราซิล อินเดีย โคลอมเบีย เคนยา เอธิโอเปีย นิการากัว และอาร์เจนตินา) แต่บริบทด้านเศรษฐกิจ สังคม และการบังคับใช้กฎหมายในแต่ละประเทศมีความหลากหลาย ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและสภาพการทำงานของแรงงานเก็บขยะ การขยายผลการศึกษานี้ในแง่ของการวิเคราะห์บริบทของประเทศหรือภูมิภาคต่างๆ สามารถช่วยให้เห็นความแตกต่างในหลายด้าน ดังนี้

กฎหมายและการบังคับใช้ การคุ้มครองแรงงานและสิทธิแรงงานในแต่ละประเทศแตกต่างกันอย่างมาก ในบางประเทศที่มีระบบกฎหมายคุ้มครองแรงงานเข้มงวด เช่น บราซิล^(3,6,17-18) แรงงานเก็บขยะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงานและมีการบังคับใช้กฎระเบียบที่

ค่อนข้างชัดเจน ขณะที่ประเทศอื่นๆ เช่น นิการากัว หรือ เอธิโอเปีย^(12,14) แรงงานกลุ่มนี้อาจไม่ได้รับการคุ้มครองเพียงพอ ส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อสุขภาพและความปลอดภัยสูงขึ้น การวิเคราะห์ในด้านนี้จะช่วยให้เห็นถึงผลกระทบของการมีกฎหมายแรงงานที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศและการบังคับใช้ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงาน

การสนับสนุนด้านสังคมและชุมชน ในบางประเทศ เช่น อินเดีย⁽⁵⁾ แรงงานเก็บขยะอาจได้รับการสนับสนุนจากกลุ่ม NGO หรือหน่วยงานไม่แสวงหาผลกำไรในการเข้าถึงทรัพยากรและการฝึกอบรม เช่น การฝึกอบรมทักษะการจัดการขยะหรือการเข้าถึงเทคโนโลยี ในขณะที่ประเทศไทย^(11,14,19) มีการสนับสนุนที่แตกต่างกันไป การวิเคราะห์ลักษณะของการสนับสนุนทางสังคมในแต่ละประเทศจะช่วยให้เห็นว่าการสนับสนุนที่แตกต่างกันมีผลอย่างไรต่อคุณภาพชีวิตและการพัฒนาทักษะของแรงงาน

เศรษฐกิจและการเข้าถึงโอกาสทางการเงิน ในแต่ละประเทศระดับการเข้าถึงแหล่งทุนหรือโอกาสทางการเงินมีความแตกต่าง เช่น ในเคนยาหรืออินเดีย^(5,15) แรงงานเก็บขยะอาจสามารถเข้าถึงโอกาสการออมและกองทุนชุมชน ซึ่งสามารถช่วยเพิ่มความมั่นคงทางการเงินของพวกเขา ในทางตรงข้าม ประเทศที่มีการสนับสนุนทางการเงินน้อย เช่น นิการากัว⁽¹⁴⁾ อาจส่งผลให้แรงงานเก็บขยะมีความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจมากกว่า

วัฒนธรรมและทัศนคติต่อแรงงานเก็บขยะ สังคมในแต่ละประเทศมีทัศนคติที่แตกต่างกันต่อแรงงานเก็บขยะ เช่นในประเทศไทย^(4,11,19) แรงงานเก็บขยะอาจถูกมองข้ามในด้านสถานะทางสังคม ในขณะที่ประเทศอย่างบราซิล^(3,6,17,18) และอินเดีย⁽⁵⁾ เริ่มมีการส่งเสริมการมองแรงงานกลุ่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน การปรับปรุงทัศนคติของสังคมต่อแรงงานกลุ่มนี้สามารถช่วยลดการตีตราทางสังคมและส่งเสริมความภาคภูมิใจในอาชีพได้

ประเด็นที่ 6 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงาน เก็บขยะ

เป็นมาตรการหลัก 6 ด้านที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการยกระดับชีวิตของแรงงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบอย่างครอบคลุม ไม่เพียงแต่เพิ่มรายได้ แต่ยังมุ่งหวังให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การเสริมพลังผ่านการรวมกลุ่มสหกรณ์ (มาตรการที่ 1) จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นหากแรงงานได้รับการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ (มาตรการที่ 6) หรือการสนับสนุนจากภาครัฐ (มาตรการที่ 5) จะช่วยให้การจัดการด้านสุขภาพและความปลอดภัย (มาตรการที่ 2) มีความเหมาะสมตามมาตรฐานที่ควรจะเป็น การเชื่อมโยงเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานเก็บขยะจำเป็นต้องมีการบูรณาการทั้งระบบ การทำให้มาตรการต่างๆ มีความเชื่อมโยงกันจะส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในระยะยาว^(3-4,12-13,19)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
จากผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตทั้งในเชิงบวกและลบ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานเก็บขยะในประเทศกำลังพัฒนาควรครอบคลุม ดังนี้

1. รัฐบาลควรสร้างระบบบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคมที่เข้าถึงได้ง่ายสำหรับแรงงานนอกระบบ เช่น การจัดบริการสุขภาพเบื้องต้นในชุมชน หรือการส่งเสริมการเข้าถึงประกันสุขภาพที่ราคาไม่แพง

2. ภาครัฐควรผลักดันนโยบายและกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิแรงงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ พร้อมทั้งสนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์ป้องกัน และส่งเสริมมาตรฐานความปลอดภัยในที่ทำงาน เพื่อให้ผู้คัดแยกขยะสามารถทำงานได้อย่างปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3. ภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มสหกรณ์ในแรงงานกลุ่มนี้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะ สร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน และเพิ่มรายได้ในชุมชน การจัดการนี้ควรสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะเฉพาะทางและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

1. Kong LN, Zhang N, Yuan C, Yu ZY, Yuan W, Zhang GL. Relationship of social support and health-related quality of life among migrant older adults: the mediating role of psychological resilience. *Geriatr Nurs* 2021; 42(1):1-7.
2. เกศริน ขอน่วงกลาง, สิริมา มงคลสัมฤทธิ์, ธัญจิรา สายตา. การสังเคราะห์ทอภิมานการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาเกี่ยวกับประสบการณ์การใช้อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคลของผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะ: การกลั่นกรองผลกระทบทางสุขภาพ. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ (National Health Impact Assessment Forum 2024 – HIA Forum 2024) “เมืองสุขภาพดี ชีวีมีสุข ด้วย HIA”; 15-16 สิงหาคม 2567; โรงแรมเชียงใหม่แกรนด์วิว, จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: คณะสาธารณสุขศาสตร์; 2567.
3. Gutberlet J. Grassroots waste picker organizations addressing the UN sustainable development goals. *World Development* 2021;138:105195
4. ณัฐชา แป้นสุข, จิตติมา ดำรงวัฒนะ, เดโช แชน้ำแก้ว, อุดมศักดิ์ เดโชชัย. คุณภาพชีวิตของพนักงานเก็บขยะเขตพื้นที่อุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสาร-เศรษฐศาสตร์และวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย* 2565;7(3):1-22.
5. Harriss-White B. Waste, social order, and physical disorder in small-town India. *Journal of Development Studies* 2020;56(2):239-58.
6. Gutberlet J, Carenzo S. Waste pickers at the heart of the circular economy: a perspective of inclusive recycling from the Global South. *Worldwide Waste* 2020;3(1):6.
7. Salvia G, Zimmermann N, Willan C, Hale J, Gitau H, Muindi K, et al. The wicked problem of waste manage-

- ment: An attention-based analysis of stakeholder behaviours. *J Clean Prod* 2021;326:129200.
8. Sandelowski M, Barroso J. Handbook for synthesizing qualitative research. New York: Springer Publishing; 2007.
 9. Shamseer L, Moher D, Clarke M, Gherzi D, Liberati A, Petticrew M, et al. Preferred reporting items for systematic review and meta-analysis protocols (PRISMA-P) 2015: elaboration and explanation. *BMJ [Internet]*. 2015 [cited 2024 Jun 20];350:g7647. Available from: <https://www.bmj.com/content/349/bmj.g7647>
 10. Long HA, French DP, Brooks JM. Optimising the value of the critical appraisal skills programme (CASP) tool for quality appraisal in qualitative evidence synthesis. *Res Methods Med Health Sci* 2020;1(1):31-42.
 11. ธัญญาภัส ทองมูลธิ. มาตรการการมีส่วนร่วมของผู้ซึ่งประกอบอาชีพเก็บขยะชายเพื่อการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม: ศึกษาในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น [อินเทอร์เน็ต]. 2564 [สืบค้นเมื่อ 20 มิ.ย. 2567];5(2):111-26. แหล่งข้อมูล: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/ljsj/article/view/244478>
 12. Woldeesenbet WG. Stakeholder participation and engagement in the governance of waste in Wolkite, Ethiopia. *Environ Challenges* 2021;3(4):100034.
 13. Granados ML, Rosli A, Gotsi M. Staying poor: Unpacking the process of barefoot institutional entrepreneurship failure. *J Bus Ventur* 2022;37(3):106204.
 14. Campos MJZ, Zapata P. The travel of global ideas of waste management: the case of Managua and its informal settlements. *Habitat Int* 2014;41:41-9.
 15. Thieme TA. Turning hustlers into entrepreneurs, and social needs into market demands: corporate-community encounters in Nairobi, Kenya. *Geoforum* 2015;59:228-39.
 16. Gutberlet J, Carenzo S, Kain JH, Mantovani Martiniano de Azevedo A. Waste picker organizations and their contribution to the circular economy: two case studies from a global south perspective. *Resources* 2017;6(4):52.
 17. Gutberlet J, de Carvalho Vallin I. Waste picker rights and social inclusion: the creation of a university with knowledge democracy. *Detritus* 2024;26:114.
 18. Coelho APF, Beck CLC, Fernandes MNdS, Freitas NQ, Prestes FC, Tonel JZ. Women waste pickers: living conditions, work, and health. *Rev Gaúcha Enferm* 2016;37(3):e57321.
 19. วชิรี บุญวิทยา, กังสดาล เชาว์วัฒนกุล. ความไม่เท่าเทียมเชิงพื้นที่ของชุมชนใกล้กองขยะชานเมือง. วารสารวิจัย-วิชาการ 2565;5(2):223-6.
 20. Ventegodt S, Merrick J, Andersen NJ. Quality of life theory I. The IQOL theory: an integrative theory of the global quality of life concept. *Sci World J* 2003;3(1):1030-40.

Developing the Quality of Life for Informal Waste Workers in Developing Countries: Meta-Synthesis

Narongsak Tongthammachart, M.Sc.; Kesarin Kornoungklang, M.P.H.; Charnchai Manafao, B.P.H.; Kornkamol Doungsai, B.Sc.; Saowalak Boothong, M.P.H.

Office of Disease Prevention and Control 6 Chonburi Province, Thailand

Journal of Health Science of Thailand 2024;33(6):1082-94.

Corresponding author: Narongsak Tongthammachart, Email: kevin24122512@gmail.com

Abstract: This study aimed to synthesize the components of improving the quality of life of waste collectors, informal workers, in developing countries by employing the meta-synthesis process following the guidelines of Sandelowski and Barroso. Documents were retrieved from databases including Google Scholar, PubMed, ScienceDirect, ThaiJo, and ThaiLis, published between 2014 and 2024, focusing on the development of the quality of life of informal workers. Qualitative research studies were selected. At each step, two researchers conducted the process, and in cases of disagreement, a third expert was consulted to make the final decision. Key search terms were used to identify relevant studies, which were then screened based on predefined criteria. The selected studies were critically appraised to assess their methodological quality. Data were extracted from these studies and synthesized using an meta-synthesis. The results showed that 14 research studies were selected from a total of 41,652 articles across 8 developing countries: Brazil, Thailand, Ethiopia, Colombia, Nicaragua, Kenya, Argentina, and India. The findings revealed that waste collectors face challenges across multiple dimensions, including physical, psychological, social, environmental, economic, legal, technological, and cultural aspects. Unsafe working conditions adversely affected mental health, while community support helped mitigate risks. The adoption of technology increases income opportunities, and a robust legal framework enhanced safety and social security. Key measures included improving workplace safety, enacting laws to protect informal workers, promoting cooperative organizations, developing advanced technology training systems, and providing accessible healthcare services. These actions are critical to sustainably improving the quality of life for waste collectors.

Keywords: quality of life, waste collectors, informal workers, developing countries